

Дисципліна. “Психологія вищої школи”

Тема 2. Загальна психологічна характеристика студентського віку

План

- 1. Психологічні особливості студентського віку.**
- 2. Врахування індивідуальних особливостей студентів у процесі організації навчання у ВНЗ.**
- 3. Особливості навчальних студентських груп і колективів.**

д.пед,н. Л.В.Штефан

1. Психологічні особливості студентського віку

Термін «студент»

- (від лат. *Studentus* - такий, що старанно працює; той, що займається) означає того, хто наполегливо працює, робить справу, тобто опановує знання, вивчає (студіює) науку.
- Згідно із Законом України «Про вищу освіту», студент (слухач) - особа, яка в установленному порядку зарахована до вищого навчального закладу і навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання, щоб здобути певних освітніх та освітньо-кваліфікаційний рівень.

- Вважають, що студентів, порівняно з іншими групами молоді цього віку, відрізняють такі риси:
 - -вищій освітній рівень;
 - -велике прегнення до знань;
 - -висока соціальна активність;
 - -досить гармонійне поєднання інтелектуальної і соціальної зрілості.
- Студентський період життя людини перепадає переважно на період *пізньої юності* або *ранньої дорослості*.

Психологічні особливості студентського віку

- інтенсивне інтелектуальне дозрівання;
- ускладнення розумових операцій, що викликає схильність до теоретизування і рефлексії, які дають можливість усвідомити життя загалом

Показники інтелектуальної зрілості

- -широта розумового кругозору;
- -гнучкість і багатоваріативність оцінок того, що відбувається;
- -готовність приймати суперечливу інформацію;
- -уміння усвідомлювати інформацію в термінах минулого і майбутнього;
- -орієнтація на виявлення суттєвих, об'єктивно значущих аспектів того, що відбувається;
- -здатність бачити явища в контексті його цілісних зв'язків з іншими явищами.

2. Врахування індивідуальних особливостей студентів у процесі організації навчання у ВНЗ

Типологія студентів за рівнем професійної спрямованості (за М. І. Дьяченко, Л. А. Кандибович)

- *Перший тип* - студенти з позитивною професійною спрямованістю, яка зберігається протягом усього періоду навчання.
- *Другий тип* - студенти, які остаточно ще не визначилися у своєму ставленні до професії.
- *Третій тип* - студенти з негативним ставленням до професії. Мотивація вибору ВНЗ зумовлена переважно загальновизнаними в суспільстві цінностями вищої освіти.

Залежно від соціальної активності студентів та їх позанавчальними інтересами можна виокремити такі типи студентів:

- ***1-ий тип:*** студенти, яким притаманний комплексний підхід до мети та завдань професійного навчання.
- ***2-ий тип:*** студенти, які чітко орієнтуються на вузьку спеціалізацію.
- ***3-ій тип:*** студенти лідарі та нероби.

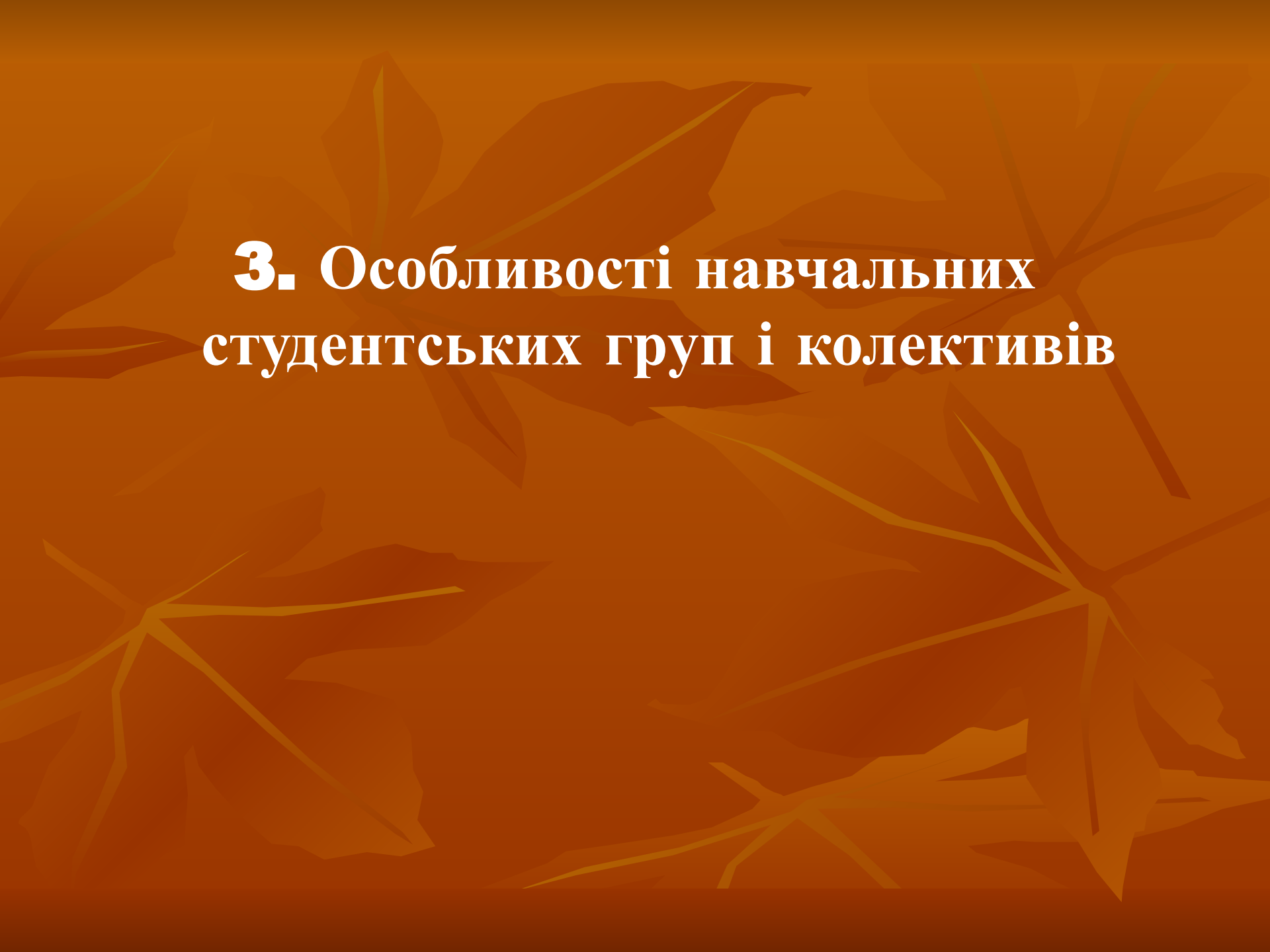
Ідеальний студент з позиції викладача

- **уміє вчитися;**
- **розсудливий;**
- **самостійний;**
- **творчій;**
- **має інтерес до науки, бере участь у науковому гуртку.**

Типологія студентів, яку запропоновули самі студенти:

- *Відмінники-«зубрили»* - ті, хто постійно відвідують заняття і через наполегливу працю домагаються гарних результатів.
- *Відмінники-«розумні»* - ті, хто володіють високим інтелектом, великою шкільною освітньою базою.
- *Студенти-«трудівники»* - ті, хто постійно навчаються, але через невисокий рівень розумових здібностей їхнім успіхам у навчанні не позаздриш.
- *«Випадкові»* - різноманітний контінгент: дівчата, які бажають бути «дипломованими» дружинами; юнаки, що «косять від армії»; ледарі, яких батьки «всунули» до університету.
- *Студент-«трутень»* - той, хто живе за рахунок інших, використовує чужі знання, матеріал як власний; нікому не допомагає, але сам постійно потребує допомоги.

- При роботі зі студентами потрібно враховувати психологічні особливості особистісного їхнього розвитку, які зумовлені як своєрідністю соціальної ситуації розвитку студента, так і основними індивідуально-психологічними відмінностями юнацького віку.
- Викдалачеві потрібно безумовно «приймати» кожну особистість студента в її неповторному вияві та визнавати за ним право власного вибору.

3. Особливості навчальних студентських груп і колективів

Студентська група

- формально-логічно характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована), яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи .
- Вона створюється у вищому навчальному закладі, що зумовлюється потребами педагогічного управління.

Структура студентської групи

- **1. Офіційна підструктура**, яка характеризується цільовим призначенням групи - професійна підготовка, сприяння становленню особистості майбутнього фахівця. Вона ґрунтується на авторитетності офіційного керівника - старости, який призначається дирекцією (деканатом), а також інших керівників, які здійснюють рольове управління групою, організовують ділові стосунки між членами групи (профорг, культорг, редактор та ін.) - це *ділова сфера взаємин*.
- **2. Неофіційна підструктура** виникає тоді, коли відбувається поділ групи на мікрогрупи, які виникають на основі однакових інтересів, прояву емпатії, симпатії один до одного - це *емоційна сфера взаємин*.

■ Мікрогрупи, які виникають на основі спільних інтересів, взаємної прихильності студентів, характеризуються такими ознаками:

- висока частота комунікативної взаємодії;
- спільні культурні пріоритети і переконання, загальні ціннісні орієнтації;
- взаємообмін і копіювання моделей поведінки членів групи, стилю взаємодії і спілкування (групові звички і ритуали, внутрішньогруповий сленг тощо);
- можлива диференціація соціальних ролей (наприклад, *«лідер групи»* і *«підлеглий»*, *«генератор ідей»* і *«організатор»* тощо);
- взаємозалежність індивідуальних і спільних цілей;
- мікрогрупа може коригувати поведінку окремих своїх членів.

Стадії розвитку студентської групи

- **1-а стадія - номінальна група**, яка має лише зовнішнє, формальне об'єднання студентів за наказом ректора і списком дирекції (деканату);
- **2-а стадія - асоціація** - початкова міжособистісна інтеграція, первинне об'єднання студентів за загальними ознаками. Організатором життя групи на цій стадії є староста і куратор. Вони висувають вимоги щодо трудової дисципліни, виконання режиму, норм поведінки, які стосуються кожного студента і групи.
- **3-я стадія - кооперація**, на якій соціально-психологічна й дидактична адаптація студентів майже завершилася. Хоча у групі переважають ділові стосунки (спрямовані на досягнення бажаного результату при розв'язанні конкретного завдання в певному виді діяльності), але вже диференціюються і міжособистісні взаємини. Виявляються неофіційні організатори, авторитетні активісти групи. За ними закріплюються соціальні настанови та керівництво внутрішнім життям групи. Якраз актив регулює формальну структуру контактів між членами групи. У студентів виявляється та зростає інтерес до справ групи, є готовність проявляти активність щодо їх реалізації.
- **4-а стадія - студентська академічна група стає колективом.**

Ознаки студентського колективу

- 1) Кожен член групи приймає на себе цілі та завдання спільної навчально-професійної діяльності, яка вже має високу ефективність.
- 2) Група характеризується високим рівнем організованості та згуртованості - це команда однодумців.
- 3) Багато членів групи мають статус неформального лідера або тих, кому віддають перевагу при вирішенні питань життя колективу.
- 4) В офіційних керівників групи виявляється демократичний стиль керівництва.
- 5) Група як колектив може бути взірцем і для інших студентських груп.
- 6) У колективі існують визнані норми поведінки.
- 7) Колектив виявляє згуртованість.
- 8) Мікрогрупи не протистоять одна одній, хоча існують як окремі утворення.

Ознаки позитивного морально-психологічного мікроклімату у студентському колективі

- **достатня поінформованість кожного студента про загальну мету та завдання групи;**
- **довіра та висока вимогливість один до одного;**
- **відповідальність кожного за справи групи;**
- **доброзичлива, ділова критика, вільне висловлювання своїх думок щодо справ групи;**
- **кожен член колективу забезпечує свою потребу в самореалізації, самоствердженні у своїй групі;**
- **кожний студент задоволений міжособистісним спілкуванням у групі, тобто її морально-психологічним мікрокліматом.**

- За таких умов студентський колектив набуває статусу *референтної (еталонної) групи*, погляди, норми, цінності якої є взірцем для кожного, за ними кожен формує свої життєві цілі, ідеали й цінності, звіряє дії та вчинки.
- У референтній групі створюється атмосфера психологічного комфорту, яка сприяє особистісному зростанню і професійному становленню кожного майбутнього фахівця.
- Вона виконує функцію зразка для оцінювання свого «Я», своєї поведінки та оцінки інших.